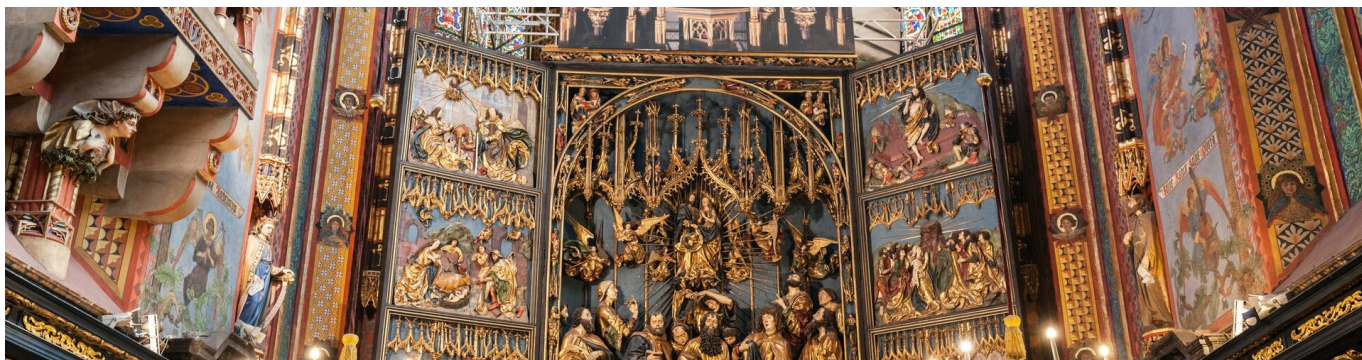

Każda epoka ma swój język – czytanie dzieł rzeźbiarskich

- [Każda epoka ma swój język – czytanie dzieł rzeźbiarskich](#)

Każda epoka ma swój język – czytanie dzieł rzeźbiarskich

Źródło: Kamila Neumann.

Ważne daty

do ok. IV tysiąclecia p.n.e. – Prehistoria

do V w. – Antyk

X-XV w. – Średniowiecze

XV-XVI w. – Renesans

XVI-XVIII w. – Barok

XVIII-XIX w. – Klasycyzm

XX w. – Nurty awangardowe w rzeźbie

Scenariusz lekcji dla nauczyciela

Źródło: Kamila Neumann.

I. Opanowanie zagadnień z zakresu języka i funkcji plastyki; podejmowanie działań twórczych, w których wykorzystane są wiadomości dotyczące formy i struktury dzieła. Uczeń:

1) wykazuje się znajomością dziedzin sztuk plastycznych: malarstwa, rzeźby, grafiki, architektury (łącznie z architekturą wnętrz), rysunku, scenografii, sztuki użytkowej dawnej i współczesnej (w tym rzemiosła artystycznego); rozumie funkcje tych dziedzin i charakteryzuje ich język; rozróżnia sposoby i style wypowiedzi w obrębie dyscyplin; zna współczesne formy wypowiedzi artystycznej, wyłamujące się tradycyjnym klasyfikacjom, jak: happening, performance, asamblaż; sztuka nowych mediów;

III. Opanowanie podstawowych wiadomości z zakresu kultury plastycznej, jej narodowego i ogólnoludzkiego dziedzictwa kulturowego. Uczeń:

1) zna dziedzictwo kulturowe najbliższego otoczenia, wymienia zabytki i dzieła architektury (historycznej i współczesnej).

Nauczysz się

wymieniać rodzaje rzeźby;

określać rozwój rzeźby na przestrzeni wieków;

wymieniać i rozpoznać najważniejsze przykłady rzeźb w Polsce, wskazuje ich autorów i miejsce w którym się znajdują;

definiować pojęcia: [awangarda](#), [ekspresja](#), [kult](#), [styl](#).

Wstęp

W dziedzinie rzeźby twórcy wymyślili wiele różnorodnych form. Mimo to jedna cecha ją wyróżnia - **trójwymiarowość**. Takie dzieło plastyczne możemy oglądać na dwa sposoby:

- Ze wszystkich stron – **rzeźba** pełnoplastyczna

Źródło: Kamila Neumann.

- Głównie z przodu i częściowo z boków – **płaskorzeźba**

„Drzwi Gnieźnieńskie”, odlew z brązu techniką wosku traconego, druga połowa XII w. wys. 328, Archikatedra w Gnieźnie, <https://pl.wikipedia.org>, CC by 3.0

Od wieków, a nawet tysiącleci prace rzeźbiarskie odzwierciedlały ducha epoki czyli potrzeby i dążenia żyjących w niej ludzi. Już w czasach prehistorycznych wiązały się z **kultem** i służyły celom **magicznym**. Wierzano, że pomogą wyjednać lepsze plony albo płodność tak, jak figurka Wenus z Willendorfu.

Do dzisiaj wiele rzeźb pełni rolę związaną z kultem religijnym. Możemy je podziwiać np. w świątyniach, przydrożnych kapliczkach, ścianach budynków.

Rzeźby spotykamy na **nagrobkach** czy **pomnikach**, upamiętniających osobę lub wydarzenie. Odmianą **rzeźby portretowej** jest popiersie – głowa z górną częścią tułowia. Rzeźby

i płaskorzeźby mogą **zdobić** wnętrza a także zewnętrzne ściany budynku, a także jego otoczenie.

Dziś najważniejszym zadaniem rzeźby jest realizacja twórczej wizji artysty czyli **ekspresja twórcza**, chociaż wcześniejsze zastosowania nie zanikły.

Rzeźba w służbie epoki

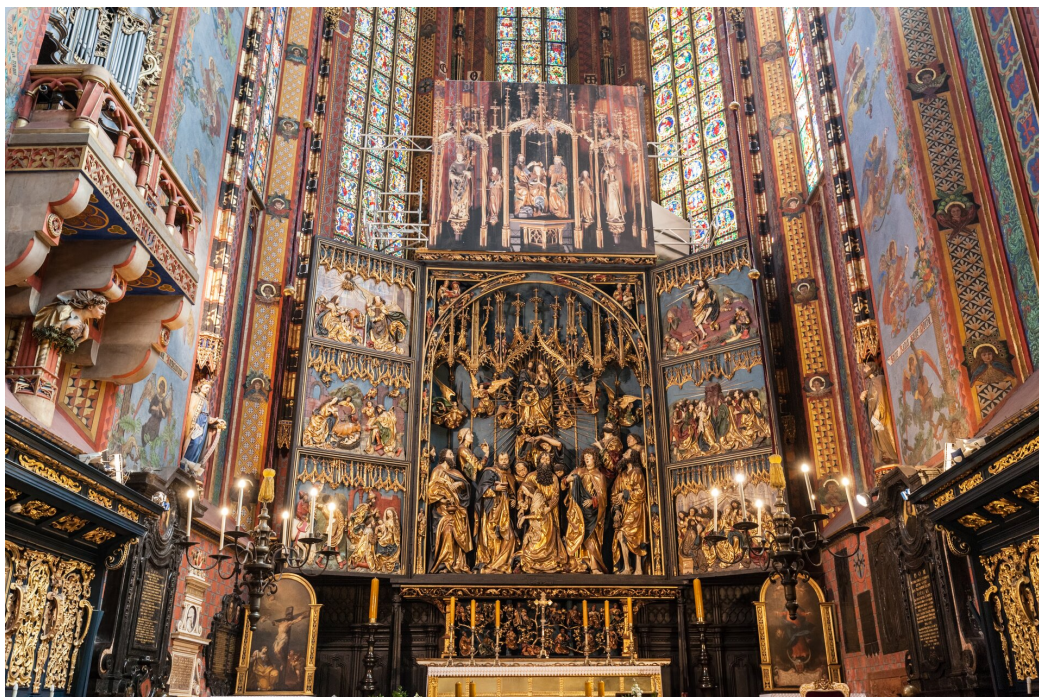
Każda epoka miała swój własny styl lub style w sztuce, a więc i w rzeźbie. Były one i są związane z wartościami i przyjętymi zasadami, które uważano za najważniejsze, odkryciami naukowymi, nowymi technikami plastycznymi, a nawet z modą.

W **starożytności** figury mitologicznych bogów miały sylwetki o nienagannych, prawie **idealnych kształtach**. Z ich kamiennych twarzy, bez śladu zmarszczki, nie dowiemy się, czy byli zadowoleni, smutni lub źli.

Źródło: Kamila Neumann.

Średniowieczni rzeźbiarze tworzyli na chwałę Boga. Nie przywiązywali wagi do idealnych proporcji, a na twarzach figur świętych pojawiły się uczucia – zachwyt, cierpienie, zdziwienie.

Wit Stwosz, Ołtarz w Kościele Mariackim w Krakowie, online-skills, CC by 3.0

W epoce **renesansu** nastąpił zwrot ku wzorom antycznym, chociaż człowiek był ważniejszy niż w średniowieczu, jego wyrzeźbiona twarz znów stała się tajemnicza. Coraz częściej twórcy pracowali dla osób świeckich, stawiając pomniki konne i nagrobki.

Barok był ostatnią epoką, o której można powiedzieć, że już przeminęła. Rzeźbiarze nadal inspirowali się antykiem, ale ich dzieła wyróżniały się większą ekspresją i realizmem. Rzeźby znów większą rolę zagrały w kościołach.

Co wpływa na styl rzeźby?

O stylu rzeźby decyduje:

- zgodność cech z kierunkiem artystycznym,
- sposób przedstawienia – klasyczny lub nowoczesny,
- forma dzieła czyli kształty, proporcje,
- materiał i faktura,
- kolorystyka, polichromia,
- charakter kompozycji (dynamiczna/statyczna, pojedyncza/grupowa).

Henry Moore, "Łuk w Ogrodach Kensington", 1980, Londyn, online-skills, CC by 3.0

Rzeźba w stylu nowoczesnym to stopniowe odchodzenie od kanonów aż po czystą formę bez jakichkolwiek znaczeń. Przyszedł czas na wieloznaczność interpretacji lub jej brak. Rzeźbiarz pozostawia widzowi czytanie dzieła. Każdy może zrozumieć je inaczej.

Prezentacja obiektu 3D - *Każda epoka ma swój język - czytanie dzieł rzeźbiarskich*

„Każda epoka ma swój język – czytanie dzieł rzeźbiarskich”

Kompozycja

Kompozycja w rzeźbie może odnosić się do **uporządkowania jej samej**, ale także do jej **relacji z otoczeniem** (Ilustracja 6.). Każda obserwacja lub zdjęcie może dać inny efekt.

Źródło: Kamila Neumann.

W starożytnym Egipcie i Grecji przyjęto **kanony**, czyli narzucone zasady w sztuce. Grecki rzeźbiarz Poliklet ustalił proporcje wysokości głowy do całego ciała jako 1/8. Mimo, że nieco zmieniły się liczby, to w klasycznej rzeźbie przestrzega się tych zasad do dziś. Poliklet ustalił też zasadę **kontrapostu** – postać, którą rzeźba przedstawia, ma jedną nogę ugiętą w kolanie, a ciężar ciała przeniesiony jest na drugą – wyprostowaną (patrz – **Wenus z Milo**).

Rzeźba może być **pojedyncza**, ale bywają również kompozycje **grupowe**. Wzajemne ułożenie elementów tworzy charakter dzieła.

Jeśli w układzie sylwetki lub innych postaci w rzeźbie przeważają linie ukośne mówimy o kompozycji **dynamicznej**. Odnosimy wrażenie ruchu.

Materiały i techniki

Pracę nad rzeźbą artysta rozpoczyna od wykonania szkicu, czasem modelu. Potem dobiera materiał, w którym najlepiej wyrazi wizję dzieła.

Następnie musi zastosować technikę odpowiednią do rodzaju tworzywa. Ma do wyboru dwa sposoby:

- **Usuwanie** nadmiaru materiału przez odkuwanie, dłubanie. Twórca wydobywa kształt z kamiennego bloku lub drewnianego pnia .
- **Dodawanie** materiału. Odlewy z metali, gipsu w formach. Formowanie przez lepienie np. gliny. Połączenie nietypowych materiałów, np. z recyklingu.

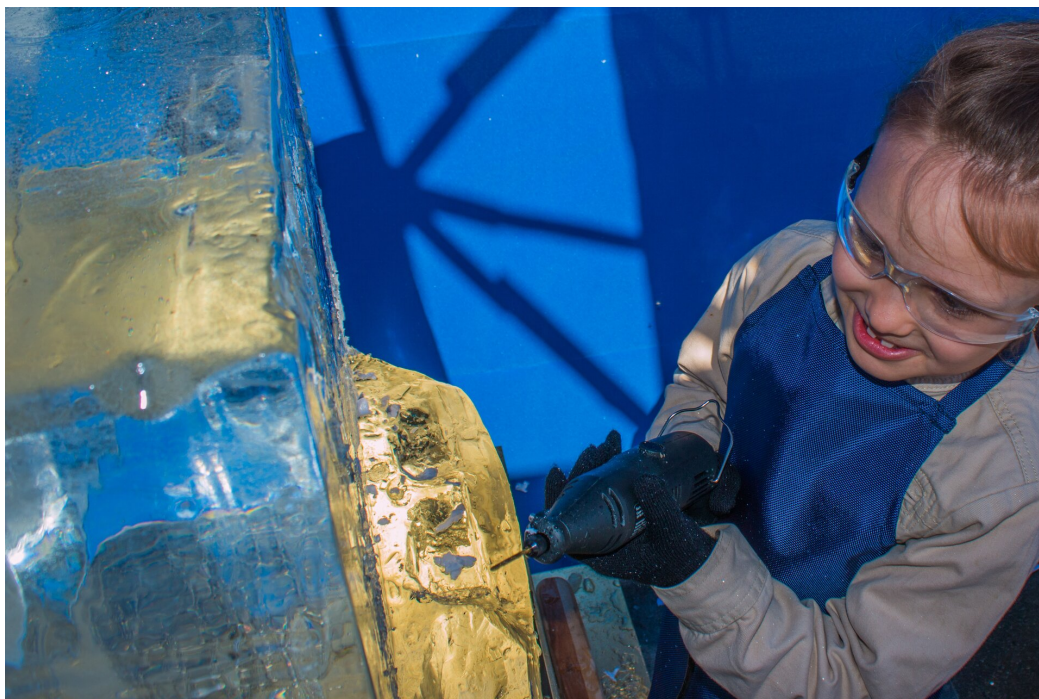

Władysław Hasior, Rzeźba „Ogniste Ptaki”, Szczecin, Park im. Jana Kasprówicza, 1975, blacha stalowa polichromowana, stal, żelbeton, online-skills, CC by 3.0

Faktura to ukształtowanie powierzchni dzieła. Jeśli rzeźbiarz pozostawi ślady po narzędziach, uzyska **surową fakturę**. Spotyka się ją w rzeźbach z drewna w stylu ludowym (związanych z wsią). Wygląd wygładzonej powierzchni zależy od rodzaju materiału. Piaskowiec będzie bardziej szorstki niż marmur.

Rzeźby można pokrywać farbami – to **polichromia**.

Wyjątkowo nietrwałym materiałem rzeźbiarskim jest lód. Edgar Degas (czytaj: edgar dega) w XIX wieku używał wosku, tkanin, włosów, które także nie przetrzymają stuleci. Ważna jest kreatywność.

Siedmioletnia dziewczynka na zajęciach z rzeźby w lodzie, online-skills, CC by 3.0

Twórcy

Do znanych rzeźbiarzy, którzy związani są z naszym krajem należą:

- Wit Stwosz (średniowieczny ołtarz gotycki w kościele Mariackim w Krakowie)
- Wacław Szymanowski (pomnik Chopina w Warszawie)
- Katarzyna Kobro (nowe spojrzenie na rzeźbę - dzieło powinno współistnieć z przestrzenią)
- Alina Szapocznikow
- Władysław Hasior
- Igor Mitoraj

Rzeźbiarze z innych krajów:

- Donatello (jeden z twórców stylu renesansowego)
- Michał Anioł
- August Rodin (czytaj ogust rodę) – w rzeźbach ukazywał ludzkie uczucia (impresjonizm)
- Henry Moore

Podsumowanie

Co wpływa na styl rzeźby?

- Jest trójwymiarowa, a jej odmianą niepełnoplastyczną jest płaskorzeźba.
- Pełni funkcje ozdobne, kultowe, nagrobkowe, pomnikowe, portretowe często jako popiersie, i jest formą wyrazu twórczego artysty plastyka/rzeźbiarza.
- Może być pojedyncza lub grupowa.
- Ważna jest nie tylko kompozycja samej rzeźby, ale także jej relacja z otoczeniem.

Co potrafisz?

- Odróżnić rzeźbę od płaskorzeźby.
- Określić cechy (proporcje, statyczność/dynamiczność) i rodzaje kompozycji w rzeźbie.
- Wymienić techniki i materiały rzeźbiarskie.
- Wyjaśnić pojęcie stylu w rzeźbie na wybranym przykładzie.
- Odróżnić rzeźbę klasyczną od nowocześnie klasycznej.
- Podać przykłady rzeźbiarzy polskich i zagranicznych oraz rozpoznać ich dzieła.

Każda epoka ma swój język - czytanie dzieł rzeźbiarskich

1

Drzwi Gnieźnieńskie to jeden z najcenniejszych zabytków sztuki romańskiej (styl wczesnego średniowiecza) w Polsce. Składają się z dwóch skrzydeł. Są pokryte płaskorzeźbą, odlaną z brązu i podzieloną na 9 pól każde. Przedstawiają 18 scen z życia świętego Wojciecha. Oddzielały miejsce święte od grzesznego życia. Były symboliczną bramą do lepszego świata. Można je obejrzeć w katedrze w Gnieźnie.

Drzwi Gnieźnieńskie, odlew z brązu techniką wosku traconego, druga połowa XII w., wikipedia.org, domena publiczna

1

Auguste Rodin (ogust rodę) żył w latach 1840-1917. Ten francuski artysta jest uznawany za pioniera rzeźby nowoczesnej. Jego twórczość zalicza się do symbolizmu (ukryte znaczenia) i impresjonizmu (wrażenie chwili). Style te rozwinęły się w XIX w. jako efekt nowych poszukiwań twórczych. Płaskorzeźba Brama piekieł powstawała przez 37 lat, a kompletny odlew wykonano dopiero po śmierci autora. Rzeźbiarz inspirował się postaciami z literatury francuskiej i własną wyobraźnią.

Brama piekieł, Auguste Rodin, 1917, brąz, www.fotolia.pl, domena publiczna

1

Michał Anioł (1475-1564) wykonał rzeźbę biblijnego Dawida w stylu renesansowym. Rzeźbiarz tak bardzo zainspirował się starożytnym zamiłowaniem do idealizmu, że dokładnie wymodelował każdy mięsień, a nawet wypukłości żył. Twarz nie wyraża emocji. Postać wydaje się być nieruchoma – kompozycja ma charakter statyczny. Także ustawienie ciała Michał Anioł zaczerpnął z antyku, stosując zasadę kontrapostu. Dawid ma ciało oparte na prawej nodze, która jest wyprostowana.

Dawid, Michał Anioł Buonarroti, 1501–1504, marmur, www.fotolia.pl, domena publiczna

1

Rzeźba Dawida w stylu barokowym sprawia wrażenie ruchu – kompozycja ma charakter dynamiczny. Świadczą o tym ukośne linie części ciała. Szeroko rozstawione nogi obniżają postać. Dzięki temu jest bardziej ludzka, realistyczna. Mięśnie są delikatnie zarysowane, a ciało jest pełniejsze. Na twarzy widać wysiłek i skupienie – rzeźbiarz pokazał uczucia.

Dawid, Lorenzo Bernini, 1624-32, marmur, www.fotolia.pl, domena publiczna

1

W okresie klasycyzmu (1760-1830) nastąpił kolejny powrót do antyku. Bardzo znanym rzeźbiarzem tego stylu był Włoch Antonio Canova. Na zamówienie księżnej Izabeli

Lubomirskiej wykonał posąg jej przybranego syna Henryka. Ze stylem antycznym wspólna jest twarz, która nie zdradza uczuć i postawa kontrapostu (chłopiec ma ciało oparte na wyprostowanej prawej nodze).

Posąg „Książę Henryk Lubomirski jako Amor”, Antonio Canova, 1786-1788, marmur, www.zamek-lancut.pl, domena publiczna

1

Wacław Szymanowski (1859-1930) przygotował projekt pomnika na konkurs na stulecie urodzin Fryderyka Chopina (1810-1849). Dzieło w stylu secesyjnym (faliste linie, motywy kwiatowe) przedstawia kompozytora, wsłuchującego się w szum drzewa. Skośne linie kompozycyjne nadają mu dynamiki. Projekt wygrał, ale na wykonanie czekał 18 lat. Przyczyną był brak niezależności Polski, a później spory wokół stylu rzeźby. W latach dwudziestych XX w. secesja przestała cieszyć się uznaniem artystów. Po zniszczeniu pomnika przez Niemców w trakcie II wojny światowej można było go odtworzyć dzięki miniaturowej kopii, wykonanej przez Szymanowskiego podczas tworzenia.

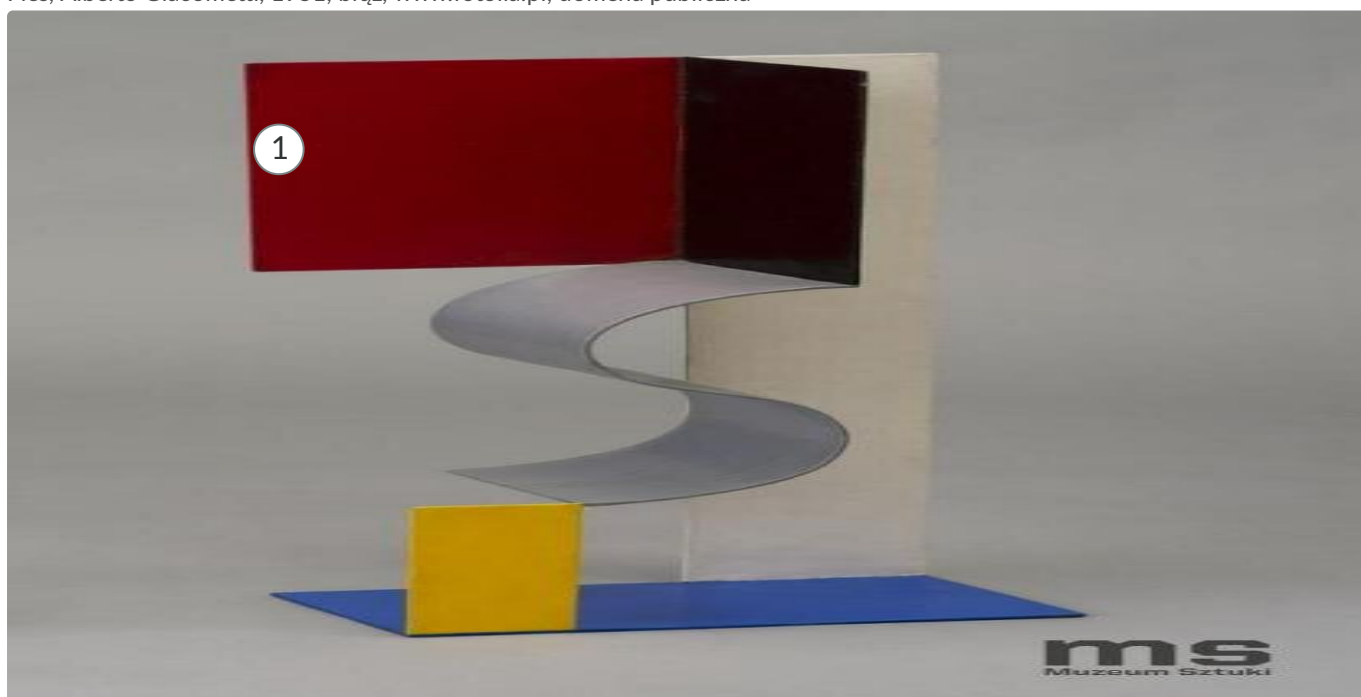
Pomnik Fryderyka Chopina w Warszawie, Wacław Szymanowski, odświeżenie 1926, odbudowa 1958, brąz/wapień, www.fotolia.pl, domena publiczna

1

Alberto Giacometti (1901-1966) był rzeźbiarzem urodzonym w Szwajcarii. W ciągu swojego życia włączał się w różne nurty twórcze. Najbardziej znane są jego postacie o wydłużonych sylwetkach. W ten sposób artysta stworzył swój indywidualny styl twórczości. Praca jest przykładem nowoczesnego stylu rzeźby.

Pies, Alberto Giacometti, 1951, brąz, www.fotolia.pl, domena publiczna

1

Polska rzeźbiarka Katarzyna Kobro (1898-1951) bawiła się wzajemnym przenikaniem rzeźby i przestrzeni. Zależało jej na tym, aby każdy punkt jej dzieła i otoczenia był tak samo ważny.

Podejmując kolejne próby, chciała uzyskać dzieło czysto abstrakcyjne czyli postrzegane jedynie jako kompozycja kształtów i barw bez odniesienia do rzeczywistych przedmiotów. Praca jest przykładem nowoczesnego stylu rzeźby i wywodzi się z nurtu konstruktywistycznego.

Kompozycja przestrzenna, Katarzyna Kobro, 1931, stal, farby olejne, www.zbiory.muzeumsztuki.pl, domena publiczna

1

Plenerowa wystawa grupy rzeźb, symbolizujących bezimienny tłum, pojawiła się w przestrzeni miasta Chicago dzięki międzynarodowej współpracy kulturalnej. Magdalena Abakanowicz pierwszy taki projekt zrealizowała w Poznaniu w 2002 r. pod nazwą „Nierozpoznani”. Praca składa się ze 112 figur o wysokości ponad 2 m, ustawionych w różnych kierunkach. Zapytana o znaczenie projektu, rzeźbiarka stwierdziła: „Każdy z nas ma prawo odebrać go według swojego uznania.” Praca jest przykładem nowoczesnego stylu rzeźby w relacji z otoczeniem. Widz może znaleźć się w jej wnętrzu i poczuć jej część.

Agora sculpture, Magdalena Abakanowicz, Chicago, 2006, żeliwo, www.fotolia.pl, domena publiczna

1

Rzeźba w stylu abstrakcji organicznej. Alina Szapocznikow stosowała różne materiały: (od gipsu, terakotę, cement z opiłkami żelaza, brąz, poliuretan (tworzywo sztuczne). Odtwarzała w rzeźbie (mniej lub bardziej realistycznie) fragmenty ludzkiego ciała. Stopniowo przechodząc do całkowitej abstrakcji. Na jej twórczość silny wpływ wywarły pobyty w obozach koncentracyjnych i choroba nowotworowa. Praca jest przykładem nowoczesnego stylu rzeźby.

Bellissima, Alina Szapocznikow, 1959, terakota, www.cyfrowe.mnw.art.pl, domena publiczna

Zadania

Ćwiczenie 1

Zaznacz jedną prawidłową odpowiedź spośród podanych.
Co pozwala nazwać dzieło plastyczne rzeźbą?

Faktura

Trójwymiarowość

Kolorystyka

Źródło: Kamila Neumann.

Ćwiczenie 2

Źródło: Kamila Neumann.

Zobacz także

Inna wersja zadania

Ćwiczenie 3

Przyjrzyj się wybranym ilustracjom i dopasuj je do funkcji rzeźby.

(fot.1) -

(fot.2) -

(fot.3) -

(fot.4) -

(fot.5) -

Portretowa

Pomnikowa

Portretowa

Pomnikowa

Kultowa

Ekspresja twórcza

Ozdobna

Ekspresja twórcza

Ozdobna

Kultowa

Źródło: online skills, licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 4

Wybierz prawda/fałsz.

Zaznacz dzieła, które są płaskorzeźbą.

	Prawda	Fałsz
Wenus z Milo	☐	☐
Drzwi Gnieźnieńskie	☐	☐
Brama piekieł	☐	☐
Łuk w Ogrodach Kensington	☐	☐

Źródło: online-skills.

Ćwiczenie 5

Zaznacz wszystkie prawidłowe odpowiedzi.

Zastanów się, co decyduje o stylu artystycznym rzeźby.

☐ Zgodność cech z kanonami epoki lub nurtu artystycznego

☐ Charakter kompozycji np. statyczna/dynamiczna

☐ Czas i miejsce wykonania

☐ Osoba autora

☐ Kolorystyka, faktura, materiały i wykończenia

☐ Kształty, proporcje

Ćwiczenie 6

Źródło: online-skills.

Zobacz także

Inna wersja zadania

Ćwiczenie 7

Przyjrzyj się wybranym ilustracjom rzeźb i dopasuj je do nazwisk autorów.

(fot.1) -

(fot.2) -

(fot.3) -

(fot.4) -

(fot.5) -

(fot.6) -

(fot.7) -

Henry Moore

Auguste Rodin

Igor Mitoraj

Magdalena Abakanowicz

Auguste Rodin

Władysław Hasior

Alina Szapocznikow

Michał Anioł

Igor Mitoraj

Alina Szapocznikow

Magdalena Abakanowicz

Henry Moore

Michał Anioł

Władysław Hasior

Zródło: online skills, licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 8

Przyporządkuj style w rzeźbiarstwie do nazwisk.

Katarzyna Kobro –

Henry Moore –

Alina Szapocznikow –

Auguste Rodin –

Lorenzo Bernini –

Wit Stwosz –

Michał Anioł –

symbolizm, impresjonizm (na granicy nowoczesności)

konstruktywizm (rzeźba nowoczesna)

renesans (rzeźba klasyczna)

abstrakcja organiczna (rzeźba nowoczesna)

gotyk – styl średniowieczny

abstrakcja organiczna (rzeźba nowoczesna)

barok (rzeźba klasyczna)

Ćwiczenie 9

Źródło: online-skills.

Zobacz także

Inna wersja zadania

Ćwiczenie 10

Przyjrzyj się wybranym ilustracjom i przeciągnij, aby dopasować najbardziej odpowiedni opis do rzeźby.

- (fot.1) -
- (fot.2) -
- (fot.3) -
- (fot.4) -
- (fot.5) -

Rzeźba nowoczesna. Abstrakcja organiczna.

Rzeźba nowoczesna. Abstrakcja organiczna.

Ołtarz drewniany w stylu gotyckim (średniowiecze). W części centralnej - rzeźby, w bocznych – płaskorzeźby.

Rzeźba w stylu secesyjnym. Kompozycja dynamiczna.

Ołtarz drewniany w stylu gotyckim (średniowiecze). W części centralnej - rzeźby, w bocznych – płaskorzeźby.

Kompozycja grupowa, plenerowa w relacji z otoczeniem i widzem. Rzeźba nowoczesna.

Rzeźba w stylu secesyjnym. Kompozycja dynamiczna.

Rzeźba portretowa. Kompozycja statyczna. Rzeźba klasyczna.

Kompozycja grupowa, plenerowa w relacji z otoczeniem i widzem. Rzeźba nowoczesna.

Rzeźba portretowa. Kompozycja statyczna. Rzeźba klasyczna.

Zródło: online skills, licencja: CC BY 3.0.

Słownik pojęć

Awangarda

Różne kierunki początku XX w. odrzucające dotychczasowe podejście do sztuki.

Brąz

Stop (połączenie w wysokiej temperaturze) miedzi z cyną lub innymi metalami.

Ekspresja

W dziele plastycznym – siła wyrazu, energia zapału twórczego, szczery wyraz uczuć.

Kanon

Wzorzec obowiązujący w danym czasie, dokładne zasady. Może dotyczyć tekstu, obrazu, rzeźby, architektury i innych dzieł. Np. kanon egipski, kanony mody.

Kult

Przeważnie dotyczy praktyk religijnych. Określa się tak wszelkie zachowania związane z sensem i przedmiotem kultu.

Styl

W sztuce – cechy charakterystyczne dla danego okresu czasu. W przeciwieństwie do epoki, style powracają i bywają modyfikowane.

Źródło:

sjp.pwn.pl

Galeria dzieł sztuki

Źródło: Kamila Neumann.

„Drzwi Gnieźnieńskie”, odlew z brązu techniką wosku traconego, druga połowa XII w. wys. 328, Archikatedra w Gnieźnie, <https://pl.wikipedia.org>, CC by 3.0

Źródło: Kamila Neumann.

Wit Stwosz, Ołtarz w Kościele Mariackim w Krakowie, online-skills, CC by 3.0

Henry Moore, "Łuk w Ogrodach Kensington", 1980, Londyn, online-skills, CC by 3.0

Źródło: Kamila Neumann.

Władysław Hasior, Rzeźba „Ogniste Ptaki”, Szczecin, Park im. Jana Kasprowicza, 1975, blacha stalowa polichromowana, stal, żelbeton, online-skills, CC by 3.0